

Letno sporočilo
glavne šole c. k. rudnika

v

IDRIJI

1870.

Jahresbericht

der

k. k. Werks - Hauptschule

zu

IDRIA

1870.

Idrijskega rudnika zgodovinske čertice.

Po Hicingerjevi knjizici: »das Quecksilber-Bergwerk Idria«

spisal **J. Lapajne.**

Perva doba. (Od leta 1497 — 1580.)

z starih časov, ko so slavni Rimljani vladali nad večim delom Evrope, ter tudi nad Kranjsko deželo in iz srednjega veka, ko se je nemški narod do večje izobraženosti povzdignil in si tako pridobil gospodstvo nad drugimi ljudstvi, nimamo nobenih sporočil o idrijskem kraju. Samo besedi „Idria in Idersca“ se berete že v nekem pismu oglejskega patrijarha Pagana od leta 1369, kateri nekemu Odorliku iz Starega mesta (Civildale) dovoljuje ribštvo v omenjenih rekah. Iz tega pisma in iz drugih sporočil poznejših časov se razvidi, da je idrijska okolica spadala pod nekdanjo furlansko deželo, neposredno pa pod tominsko okrajno glavarstvo, s katerim vred je bila oglejskemu očaku podložna. Še v poznejših časih, do leta 1500 p. K. so goriški grofi gospodovali nad idrijskim okrajem in še le v tem letu, pod cesarjem Maksimilijanom I. je prišla idrijska okolica z rudnikom, ki je bil takrat že najden, pod nemško-avstrijsko vlado. V cerkvenem obziru je bila odločena idrijskemu okraju fara na Šentvidski gori (na Tominskem); ta pa je bila pod oglejskim patrijarhalom.

Iz vseh dosedaj nabranih izvestij se ne more sklepati, da je bil v starem času v idrijski dolini kakov naseljen kraj; marveč more se z vsem prepričanjem reči, da je bila idrijska dolina do najdenja živega srebra, — 1497. — še divja grapa, gosto obraščena z vitkimi jelkami i smrekami in košatimi bukvami i drugim drevjem, med kterimi se je zver brezskerbno pasla in pila bistro, hladno Idrico, ki je tiho i mirno šumljala po svoji strugi. Tudi cerkve idrijskega okraja niso tako stare, da bi se moglo iz njihove starosti sklepati, da je bila ta pokrajina že pred 1497. l. posebno naseljena; le farna cerkev Spodnje Idrije je menda že stala pred najdenjem idrijskega rudnika; lastnega duhovnega oskerbnika je ta cerkev dobila še le v šestnajstem stoletji.

Ko je bila v Idriji imenitna, za današnji napredek v vednostih tako važna ruda najdena, pisalo se je tedaj 1497. Nekteri zgodovinarji i nekova sporočila govore o letu 1490, to je pa menda manj verjetno. Kako je bila najdena ta ruda, v tem se vjemajo ustna in pismena naznanila. Navadno se tako le pripoveduje: Škafar (keblar), ki je v tej pusti dolini prebival in se na tihem s svojo obertnijo pečal, imel je svojo kočo na severni, solnčni strani tamkej kod, kjer je dan danes cerkev sv. Trojice. Neki večer je postavil škaf (kebel), ki je puščal, pod studenec zraven svoje lesene hiše, da bi se po noči namočil; kajti namenil se je bil drugo jutro na semenj v Loko. Zjutraj gre po škaf (kebel), hoče vodo izliti iz njega, pa še škafa premakniti ne more. Izpluska tedaj vodo le z verha; na dnu škafa pa najde belo, lesketajočo se in težko tekočino.

Ker nove te snovi ni poznal, pokazal jo je v Loki tergovcu, kteremu jo je nekaj tudi prodal; a kraja, v kterem jo je najdel, ni mu hotel naznaniti. Na poti proti domu pa ga je povedal vozniku z imenom Kacijan Anderlajn, kteri je tudi v Loki slišal govoriti o čudnem blagu in potem s priliznjenim prigovarjanjem vse zvedel od škafarja (keblarja). Za neko darilo odstopi škafar temu vozniku svoje pravice do novega rudnika in ta Kacijan Anderlajn, čegar pravo ime je bilo Andrej Perger — bil je Korošec — podvzel je prvi rudarsko delo. Nabral si je bil nekaj delalcev in tako ustanovil v sedanji Idriji prvo rudarsko društvo. Najprej so začeli kopati pod hribom sv. Antona ali pod Rožnim hribom (Rosenberg), kakor so ga takrat imenovali; njihovo delo se je začeloma dobro splačevalo.

Toda na tej strani je dobre rude kmalo zmanjkovalo in jeli so je iskati na južni strani. Kakor se iz starih pisem rudarske pisarnice razvidi, pričeli so že 1500 l. pod Tičnico (hrib na južni strani) kopati rov (Stollen), po kterem se je prišlo v poznejšo Ahacijevu jamo; ta rov se zdaj imenuje Antonijev rov (Antonistollen). Prvemurudarskemu društvu se je pa slaba godila; pomanjkanje pripomočkov za težavno podvzetje ga je prisililo, da je za majhino odškodnino odstopilo vse svoje pravice drugemu društvu, kteremu na čelu je bil Valentin Kuttler iz Solngrad (Salzburg) z drugimi deležniki iz nemško-avstrijskih dežel; kajti bogati idrijski rudnik je kmalo daleč po svetu slovel. To drugo društvo je prevzelo rudnik že 1504. l. Takrat so rudarji poskušali svojo rudarsko srečo v dnu doline, kjer so se prave rude nadjali; delali so pa le pri verhu ter so hoteli vse le z rovi doseči; ni jim prišlo na misel da bi v globočino rili i šahte ali jaške narejali, za kar jih je njihov predstojnik Kuttler naganjal. Zavalj tega niso bili prišli do prave rudne zaloge. V tacih razmerah ni imelo društvo dobička in je potem takem le slabo plačevalo rudarje; vsled teh nezgod bi bil med rudarji i predstojniki kmalo vstal nemir i prepir. Še le sv. Ahacija dné 22. junija l. 1508. jih je rudarska sreča doletela. Kopali so namreč v globočino in dobili v živosrebernem škrilu (Silberschiefer) začetek bogatega rudnika. Veselega serca prihité na beli dan in na čisti, zdravi

zrak ter z velikim krikom naznanijo svojo radost. Predstojnikova soproga, ki je ravno pri oknu bila — tako se namreč pripoveduje — razlagala si je to vpitje v slabem pomenu ter mislila, da je vstaja med rudarji. Da bi jih potolažila, verže jim na ulico svoj zadnji kinč, zlato vratno verižico. Pa kmalo je tudi ona zvedla prijetno novico in tudi do družih ušes je prišla in veselja ni bilo potem ne konca ne kraja. V hvaležni spomin tega dneva imenovali so novi šaht Ahacijev šaht in isti pridevek je dobil novi rov.

Omenjeni šaht je bil na današnjem šolskem tergu tam, kjer zdaj stoji cesarska hiša s št. 82/83. Kakor se zvé iz rokopisov, ki so v rudarski uradni shrambi (arhivu), bila je soproga tedajnega predstojnika Kuttlerja v znamenje hvaležnosti za Idrijo sprosila slovesno procesijo na dan sv. Ahacija, in ta svečanost se še dan danes prav veličastno obhaja. Rudarsko društvo si je zdaj pri cesarji Maksimiljanu sprosilo pravico za novi rudnik i začelo se je imenovati: „Rudarsko društvo novega darú pri sv. Ahaciju“ (die Herren und Gewerken der neuen Gab zu St. Achazen). Deželni knez (cesar) jim zdaj naloži nekaj davka in si priderži pravico za svoje lastno podvzetje. Rudnik se je potem s pomočjo cesarjevo in s pridno delavnostjo novega društva naglo povzdignil; ljudstvo je dohajalo iz drugih krajev v bogat rudnik in si postavljalo hišo za hišo v idrijsko dolino. Kraj je bil kmalo tako naseljen, da je že takrat vnajnega sovražnika mikalo po njem. Benečanje so bili namreč l. 1509 priderli v Idrijo, a čversti rudarji so jih s pomočjo deželnega kneza kmalo zapodili.

Da vlada v Idriji mir med ljudstvom, postavil je cesar zvedenega moža za rudarskega sodnika (Bergrichter), kateri je prepire poravnal in branil pravice slehernega prebivalca. Pervi rudarski sodnik je bil Viljem Neumann.

Krog 1509. l. je želel cesar Maks sam delež imeti pri bogatem idrijskem rudniku. V ta namen si je zidal nov šaht, šaht sv. Katarine, ki je bil tam, kjer je dandanes na velikem tergu zasebna hiša s št. 77/76.

Ta šaht je segal do polja sv. Katarine (St. Kathrein-Feldort), ki je bil globokosti sedanjega Florijanovega polja. Da bi cesar nek dolg poplačal, prodal bi bil rad svoj rudnik prvemu društvu, ktero pa ni sprejelo te ponudbe. Pozneje pa l. 1520 oddal je cesar nekaj svoje lastnine drugemu društvu, čegar udje so bile večidel imenitne osebe tedajnih časov. Potem takem je bil idrijski rudnik v tem času ločen v tri dele; dve društvu i deželni knez so imeli delež pri živosrebernem rudniku. Ker je cesar Ferdinand I, Maksov naslednik, vedno globokejše kopal in zdelal nov šaht sv. Jurija, ki je bil pri potoku Nikovi pod Ahacijevem šahtom, bil je njegov delež in dobiček največi. Leta 1523 so bili prekopali do sedanjega Srednjega polja (Mittelfeld).

Iz tega časa, ko se je bilo idrijsko rudarstvo tako povzdignilo, treba je omeniti nesrečo, ki je protila idrijskemu rudniku in prebivalcem tega kraja. Bil je namreč takrat na vsem Kranjskem prav velik potres, ki je bil tudi Idrijo tako močno zadel, da so se od-

tergale skale in kos gore na vzhodni strani Kobalovih planin med Idrijo in spodnjo Idrijo, v Idrico zagromele in jej strugo tako zaperle, da je Idrica kmalo do visokega jezera narastla ter v rudnike pritekla.

V vsej naglici se skliče do 500 ljudi iz bližnje okolice, da so jž nakupičenega hriba prekopali in Idrijo več nesreče rešili. Kakor kažejo nekteri rokopisi poznejših let, godilo se je to l. 1525, ako je to letno število zanesljivo. Ker se pa piše, da je bil splošen potres na Kranjskem l. 1511, potem se ta sporočila prav ne strinjajo. Ta nesreča ni mogla biti po svojih nasledkih tako grozna, kakor jo je razglašala ljudska govornica, sicer se ne bi bilo v kratkem času za tem dogodkom pridelalo toliko živega srebra, kolikor nam tačasni zapisniki spričujejo.

Koliko živega srebra in cinobra se je pridelovalo v prvih letih, ne dá se natanko določiti; kajti o tem se v rudarskem arhivu ne najde nikakoršnih naznanil. Še le iz l. 1519 in 1525 je nekaj tergovskih pogodb in računov, ki omenjajo veliko centov živega srebra (krog 3000 c.) in cinobra, kterege je rudarsko društvo prodalo. Bilo bi se pa dobilo gotovo še več čiste rude, ako bi bili previdnejše rudo čistili in žgali, in ako bi je ne bilo toliko v zgubo šlo.

Da se je moglo toliko rude iz jame izvleči, prekopali so rudnik na vse strani in globoko v dno rili. Zlasti so preiskovali severni del jame, a potem se proti jugu vernili. Rudo so že takrat v tunah (velikih sodih) z velikim kolesom (Gappel) iz jame vlekli. To kolo dan današnji voda goni; a takrat so to delo konji opravljali. Ker je že tedaj voda v jamo vhajala, rabili so že tisti čas sesalke (pumpe), ki so vodo odpravljale iz rudnika. Da so čisto rudo pridobivali, prali so surovo rudo s čisto vodo najprej na sitih iz železnega dratú. Kar je še ostalo surove rude, v kateri so se še srebra nadjali, to so potem žgali. Od začetka je bilo to žganje podobno našemu sedanjemu kuhanju oglja. Naložili so po eno lego rude po eno derv, potem so kup s perstjo zakrili ter ga zakurili. Kedar je kup pregorel i se ohladil, pobralo se je živo srebro, ki se je bilo na tla steklo. Pri tem ravnani se je pozgubilo veliko čiste rude; nekaj jo je v zrak spuhnelo, nekaj še v kamenji ostalo in nekaj se jo je po tleh raztreslo. Ker je rudnik nagloma napredoval in vedno nove stavbe napravljaj, potreboval je žage i za izdelovanje mnogo železnih orodij tudi svoje kovačnice. O teh napravah beremo še l. 1528. Vednosti, ki dandanes z velikim praktičnim vspehom rabijo živo srebro, spale so še takrat; zavolj tega tergovina s tem blagom ni bila kaj posebno živa in cena je bila srebru in cinobru prav nizka. Leta 1525 se je v Avgsburg cent srebra in cent cinobra po 20 gl. prodajal. Srebro se je že takrat v kožah razpošiljalo in konji so ga prenašali.

Akoravno je bilo kopanje rudnika še dovelj ugodno, vendar se ni dobro godilo posamnim rudniškim lastnikom. Za vspešno delovanje potrebovali so obilo denarja, ki so ga morali večkrat na posodo jemati i od njega velike obresti plačevati. Dostokrat se jim

kupčija ni posrečila; dobivali niso rednega plačila za prodano blago i treba se je bilo pravdati, in to je obilo stroškov prizadevalo.

Tudi davek cesarju ni bil majhen; iz nekega pisma od l. 1516 se vidi, da je rudnik že takrat deželnemu knezu odšteval do 1000 gl. na leto. Ker je cesarju Maksu vedno denarja primanjkovalo, obrnil se je bil večkrat do idrijskega rudnika, da mu je v zadregah s posojili nekoliko pomagal.

Število delalcev se je bilo kmalo pomnožilo; prišli so bili iz več krajev rude kopat; Slovenci od blizo in daleč, pa tudi Nemci iz Koroškega, Štajerskega in Solnograškega so si v Idriji sreče iskali.

Ker so bili Nemci od nekdanj v rudarstvu zvedeni in sploh bolj omikani in izobraženi kakor domačini v idrijski okolici, zato so od začetka oni v rokah imeli opravilstvo i ogledništvo nad rudnikom i rudarjem. Omika je bila nemška in jeli so še rudnik imenovati nemško Idrijo v razloček od slovenske spodnje Idrije.

Delalci so bili večidel dninarji; nekaj jih je pa koj takrat delalo za pogojeno plačilo (Geding), kar je še dan današnji v navadi. Pisma od 1523 in 1531. l. pričajo, da so že takrat rudarji dobivali žito in meso po nižji ceni; žito še dan danes dobivajo po nižji ceni.

Treba je tudi omeniti, kaj se je v Idriji perve čase storilo za duševne potrebe naraslega ljudstva. Valvazor, znani kranjski zgodovinar, pripoveduje, da je tam, kjer je zdaj grad, v prvih letih idrijskega rudnika stala majhina kapelica. Ker so pa na to mesto sezidali grad, ki so ga takrat nemški imenovali: Gewerkenegg; preskerbeli so si Idričanje novo cerkev sv. Trojice. Pismo od l. 1531 govori od nje; l. 1522 je že imela Idrija lastnega duhovnega oskerbnika z imenom Jernej Singer, čegar stanovanje je bilo zraven cerkve, krog ktore je bilo tudi pervo pokopališče. Grad, ki stoji na najvišem verhuncu idrijske doline, bil je l. 1525 sezidan, kar se razvidi iz nasipa nad velikimi vratmi na zahodni strani gradú. Ker se je bilo bati sovražnih napadov Benečanov, o kterih smo že govorili, pa tudi ljutih Turkov, kterih sicer v Idrijo nikoli ni bilo, a Logatec i Postojno so pa že nadlegovali, napravili so krog gradú, v kterem so srebro i cinober hranili, deloma okope, deloma nasipe.

V daljnem razvitku naših dogodb je pomniti, da je cesar sam imel glavni delež pri rudniku; onima dvema društvoma se je vedno bolj kerčilo njih imetje. Cesar pa je tudi skerbel za idrijski rudnik. Za Ferdinandom I., kterega smo že imenovali, dobil je njegov sin Karol z notranje-avstrijskimi deželami, tudi očetov delež pri idrijskem rudniku. Društveni lastniki privatnih rudnikov v Idriji so se v teku časa večkrat menjali in kdor pisma iz onih časov pregleduje, najde plemenitaše in imenitne gospode v društvu privatnih deležev idrijskega rudnika.

Začetkoma je imelo vsako društvo svojega oskerbnika (Verwalter); nad cesarsko jamo pa je čul rudarski sodnik, kterega smo že omenili. Pozneje pa nahajamo za ves idrijski rudnik le enega

oskerbnika, kateremu je pa knjigovodja (Buchhalter) pomagal. Kakor so bili drugi rudniki v notranje - avstrijskih deželah pod višim rudarskim sodiščem v Gornji Belani (Obervellah) na Koroškem, tako je bilo tudi z Idrijo v rudarskih zadevah. V drugih rečeh pa je Idrija podložna bila tominskemu okrajnemu glavarstvu.

Kakor je bilo že rečeno, kopali so rudarji vedno pridno rudo po vseh straneh; pa bili so tudi nekoliko lakomni ter so gledali le na to, da so dobili obilo srebra. Ne zmenivši se za kakovo nevarnost niso izkopanih jam i rogov z lesovjem dovolj podpirali; zavolj te nemarnosti so si leta 1532 nakopali veliko nesrečo. Bilo je nekega dne popoldne, ko so se bili rudarji zbrali kacic 100 seženjev od nekdanjega Ahacijevega šahta med sedanjim Srednjim (Mittel) in Glavnim (Hauptfeld) poljem, kjer je zdaj zakop (Gesenk) Marijinega rojstva, da bi se bili nekoliko odpočili trudopolnega dela, kar se vdere svet nad njimi in zasuje jih 40 do 50 mož; drugi rekó še celo 70. Le trije, en oglednik (Hutmann), en umetniški oskerbnik (Kunststeiger) in en vodar so se bili rešili. Ko so l. 1772 in 1832 na onem kraju zopet kopali, našli so še kosti in orodje onih nesrečnih.

Leta 1532 se berejo pritožbe, da so vode rudnik nadlegovale; od l. 1553 se pa vé, da je voda takrat 24 sežnjev visoko stala v jami. Da so tej nesreči v okom prišli, delali so skupno vsi deležniki rudnika. Posebno globoko niso v jamo kopali; l. 1574 je merila jama na globočino le 61 sežnjev. — Kako so od začetka iz surove rude ločili i žgali čisto živo srebro, o tem je bilo že nekaj povedano. Spoznavši pomankljivosti prvotnega izdelovanje omislili so si pozneje ilovnatih lonc ali verčev, v katerih so rudo žgali. Ker so pa bili pokriti, in ker zrak ni prišel v dotiko z rudo, ni se hotlo srebro od žvepla ločiti, dokler lonci niso počli; to je pa zopet svoje sitnosti imelo. Zavolj nevednosti v kemiji niso mogli z lepa prave ukreniti.

Čez nekoliko let so bili porabili ves les iz bližnje idrijske okolice; kajti potrebovali so ga ne samo za domačo kurjavo, ampak veliko več za jamo i za žgalnice živega srebra. Zastran tega so jéli više v gorah sekati i nasekano so plavili po Idrici. Pred mestom, na sedanjem dervniku (Lend) so napravili grablje lesene (Holzrechen), da so derva lovili. Grablje so bile l. 1551 postavljene.

Že smo enkrat povedali, da se je rudarskim društvenikom koj od začetka večkrat le slaba godila; enaka osoda jih je zadevala tudi v poznejših letih. Srebra so morebiti kako leto veliko pridelali in morda tudi drago prodali; pa kupci niso denarja v redu odrajtovali. Nadalje so bili stroški za stavbine naredbe veliki; vojska je protila, davek in dragina sta rastla in še druge nezgode so zavirale, da ni kaj dobro šlo ne dobrohotnim uradnikom ne pridnim delalcem idrijskim.

Blagi cesar Ferdinand je pa spoznal njih revni stan in jim je bremena nekoliko polajšal. Leta 1550 je na prošnjo rudarsko dovolil, da se tirja le pol cestnine (Maut), kedar se živina v mesto priganja. Dve leti kasneje je znižal dosedanji davek na pol; mesto

10 gl. od 100 gl. prodanega živega srebra naj se plačuje le 5 gl. Leta 1557 jim tudi odpusti takrat navadni dodatek za turško vojsko, ki je druge kraje naše domovine vedno nadlegovala.

Kako so bili v prvih časih delalci i rudarski služabniki plačani, o tem je le malo pisano. Iz nekega rokopisa od l. 1538 se povzame, da več kot 24 kr. star. den. na dan ni dobil ne oglednik ne kakov drug nižih služabnikov in delalcev. Če se je lastnikom rudnika pripetila kaka nesreča, občutili so jo tudi njih podložni. Marsiktero leto niso redno dobivali svojega terdo zasluženega plačila. Za odškodnino so jim pa dajali žito i meso po nizki ceni.

Leta 1544 je ukazal cesar Ferdinand rudarskemu sodniku, da ima skerbeti za pašnik za koze rudarskih delalcev, in tominsko glavarstvo je pa kmetom prepovedalo rabiti omenjeni pašnik. Tudi za obnemogle in bolne delalce in njihove sirote je skerbel usmiljeni cesar.

Vstanovil je v Ljubljani v avguštinskem samostanu pri sv. Jakobu bolnišnico, kjer so revni i bolehni rudarji dobivali duševno i telesno podporo.

Druga doba. (Od l. 1580 — 1747.)

Od časa najdenja živega srebra v Idriji do leta 1564 sta vladala v Avstriji Maks I. in za njim Ferdinand I. Vse, kar smo do zdaj povedali o idrijskem rudniku, godilo se je večidel za teh dveh vladarjev. L. 1564 pa prevzame nadvojvoda Karol, kot naslednik in ded Ferdinandov, idrijski rudnik. Spoznavši važnost rudnika kmalo razvidi, da rudnik v rokah mnogih posestnikov ne more donášati zaželenega dobička. Zavolj tega prevzame on še mali del rudnika, ki je bil last privatnih, zavolj obilih stroškov že celó zadolženih oseb. Pod katerimi pogodbami se je to zgodilo, ni na tanko znano; a gotovo je, da je Karol prevzel njihove dolgove in jih tudi sicer še primerno odškodoval. To je bilo l. 1580; takrat se je razglasila tudi nova postava, — nov rudarski red — za Idrijo, s katero so bile tedanje razmere uradnikov in delalcev tako vravnane, da se je slehernemu pravica godila ter se splošni mir in red zopet povrnil v idrijsko rudarstvo. Rudarski urad je bil sicer še vedno odvisen od višega rudarskega sodišča v Gornji Belani. To razmerje je nehalo še le leta 1689 z dvornim ukazom cesarja Leopolda I., kateri je Idriji podelil lastni rudarski urad, ki je bil podložen samo cesarski dvorni kameri na Dunaju. Še pred to koristno preuredbo je bil nadvojvoda Ferdinand II. drugo vpeljal. Odločil je bil l. 1607 idrijski okraj od tominskega okrajnega glavarstva in vodstvo urbarja vstanovil v Idriji; vsled tega se je Idrija z okolico v političnem obziru kmalo pridružila kranjski deželi.

Berž potem, ko je bil ves rudnik v lasti deželnega kneza, skerbel je že prvi ces. rudarski oskerbnik Khisel, da kopanje ni zaostajalo, marveč da je hitro napredovalo. Ker Ahacijev šaht ni zadostoval, jeli so l. 1596 100 sežnjev daleč od tega novega kopati. Ta šaht se je imenoval šaht sv. Barbare, ki ni prav navpik

zidan, ampak je nekoliko nagnjen. Pri tem šahtu so napravili nove mašine, zlasti velika kolesa, ki so nekaj vodo nekaj rudo iz jame vlačila. Ta kolesa je gonila voda, ki je nalašč 1700 seženjev daleč po lepem vodotoku (ra ke, Rinnwerk) napeljana iz Idrice pri Kobili. Zdaj se je jelo tudi v znotranjih jamskih prostorih pridno delati; kopali so na vse strani, navpik v globočino šahte, na desno i na levo ravne rove, na pošev so rili „rolni“ i. t. d. Leta 1682 je bil šaht sv. Barbare 101 sežnjev globok. Valvazor našteva l. 1689 v svojem popisu idrijskega rudnika v notranji jami veliko novih šahtov in polj z različnimi imeni. Starih dveh, Katarininega i Jurjevega šahta pa ne imenuje več; bili so jih že opustili; tudi Ahacijev šaht so v tem času le malo rabili. Ravno ta zgodovinar pripoveduje iz teh časov, da se je bil ravnokar jamski zrak (jamski gazi ali plini) vnel in več delalcev zadušil. To se je bilo menda zgodilo na Florijanovem polji, kjer se jamski prehod imenuje goreči rov (brennender Stollen).

Rudniški oskerbnik Friderik Stampfer je l. 1709 preiskoval kamenje na južni strani. V ta namen so kopali na levem bregu Idrice 200 sežnjev dolg Jožefov rov, iz kterega so rolne v spodnja polja nastavili. Leta 1730 so tudi v sredi jame vedno globokeje kopali in že do Vodnega polja (Wasserfeld) priderli. Tù pa naletijo na gluho kamenje (taubes Gestein) in mislijo, da je s pravo rudo pri kraji. Posvetujejo se na vse strani in poročajajo na Dunaj, kako bi se nesreča odvernila. Leta 1736 je dvorna komisija po šestletnem posvetovanji sklenila, naj se dosedanji, malo-koristni Ahacijev šaht popolnoma opusti; namesto tega pa drugi postavi. Tudi naj se gorovje po vseh krajih preiskuje i bolj na dno jame koplje. Na više povelje se je tedaj podaljšal Antonijev rov proti jutrovi i večerni strani; rov sv. Trojice se je proti južno-zahodni strani na novo zdelal; pod goro sv. Magdalene se je rov istega imena skopal in l. 1738 se je odperl rov sv. Doroteje. Kašnicijev šaht, ki je bil sred znanega praznega roba, bil se je zdaj zasul in jeli so kopati niže, na Elementnem polji, kjer so zopet na rudo naleteli. Pod vodstvom rudarskega mojstra (Bergmeister) Pola se je Ahacijev šaht za vselej opustil in namesto tega skopali so šaht sv. Terezije, kterega so v vsem enakega bližnjemu šahtu sv. Barbare naredili.

Kar zadeva izdelovanje čistega srebra, spremenilo se je sčasoma mnogo in precej na boljše obrnilo. Napravili so krog leta 1696 rudne stope (Pochwerk), kjer so vsakakoršno rudo drobili. Potem se je v pralnici (Waschhaus) marsikaj predrugáčilo. V žgalnici (Brennhütte) so napravili nove peči in med rudo živega srebra so mešali apnenec. Leta 1641 je oskerbnik Pacher pri pečeh vpeljal verče iz litiga železa, v kterih so rudo žgali. Pozneje so imeli ti verči podobo retort. Bile so pa še druge spremembe, kterih pa ne moremo omeniti; kajti to bi nas predaleč peljalo.

Naj še pregledamo, koliko živega srebra so pridelovali v teh časih. Sploh je bilo sleherno leto drugače; tako n. pr. so ga dobili l. 1612 krog 3000 centov; od l. 1661 — 1683 so ga izdelovali

po 2000 — 3000 centov. Razpošiljali so živo srebro v sodcih, kamor so ga devali po $1\frac{1}{2}$ centu. Prodajali so ga na vse kraje: v Terst in Benetke, na Dunaj, v Salcburg, Avgsburg, še celo v Hamburg in Amsterdam. Cena mu je bila različna; vendar mu je vedno rastla. Leta 1612 veljal je cent 65 gl., v prihodnjih letih pa vedno več; večkrat je prišel cent na 100 gl. in še čez in l. 1741 veljal je že 182 gl. Na drugi strani so pa tudi stroški rudnikovi vedno naraščali. Leta 1665 do l. 1689 je stal rudnik krog 28000 gl.; v drugih letih je pa to število poskočilo na 70000 in 80000 gl. Vzrok tega so bile nove stavbe i vedno več uradnikov i delalcev, katerim se je tudi plača polagoma poviševala. Leta 1627 so imeli rudarji po različnosti dela po 10, 12, 18 kr. st. d. na dan; njih število je bilo takrat 200. Leta 1665 pa jih beremo že 280, l. 1689 355 in l. 1747 je bilo vseh delalcev 450. Enako temu se je pomnožilo število uradnikov i oglednikov.

Predno dalje dogodbe popisujemo, povejmo, da je bila l. 1618 v Idriji velika povodenj. Nikova je bila po dolgem deževanji tako narastla, da je po mestu tekla in zlasti pri šahtu sv. Ahacija in kovačnici precej škode učinila. Leta 1682 je bila na Goriškem huda kuga, ki se je hotla tudi v Idriji naseliti. Ker so pa v ta kraj hoditi prepovedali, odpodili so bili nevarno sovražnico. 1738. leta so se francoski vojaki na Tominskem kazali in bati se je bilo, da bodo tudi idrijski rudnik nadlegovali. V večo varnost je bilo nekaj kmetov bližnje okolice na stražo postavljenih; a Francozov ni bilo ter je vsa nevarnost obstalo v samem strahu. Iz teh dogodkov se vidi, da je Idričjanom večkrat žugala kakova nesreča.

Predno govorimo, kaj je blaga cesarica Marija Terezija storila za idrijski rudnik; obrnimo se še na tačasne idrijske verske, нравne in druge duševne razmere. Sred 16. stoletja se je nova (luterska) vera tudi po Kranjskem širila. V Idriji se jih je bilo precej te vere poprijelo. Lastnega duhovna ali pridigarja pa idrijski novoverci niso imeli. Le včasih jim je Ljubljčan Jan. Tulšah prišel pridigovat. Imeli pa so Idričanje takrat svojo lutersko šolo; l. 1581 jo je učil Jan. Hoffer in l. 1596 pa Peter Gallus. Ko je bil pa nadvojvoda Ferdinand II. ukazal ljubljanskemu škofu, Tomažu Hrenu (Chrön), da katoliško vero zopet vpelje po vsem Kranjskem, odpovedali so se bili vsi Idričanje novi veri i stare tako zvesto poprijeli, da že l. 1614 ni bilo nobenega protestanta več v Idriji. V poznejih letih se je z vedno večo gorečnostjo skerbelo za razprostiranje i vkoreninjenje katoliške vere. Duhovni oskerbnik je dobil l. 1608 boljše stanovanje v sedanji duhovni hiši (farovžu). 22. junija 1628 je Tom. Hren, ljubljanski škof, postavil temeljni kamen cerkvi sv. Barbare, ki je potem farna cerkev postala. Cerkve sv. Trojice je bila 1638. l. popravljena. 1678. l. se je bil postavil temeljni kamen cerkvi sv. Antona na Rožnem hribu; za pokopališče zunaj mesta s cerkvijo sv. Križa se že l. 1719 vé. Več pobožnih ustanov so bili rudarski oskerbniki teh let tem cerkvam zapustili, kar se natanko zvé iz starih rokopisov, hranjenih v rudarskem arhivu.

Imena idr. duhovnih oskerbnikov — kaplani so jim rekli — niso za več časa znana; še le iz leta 1618 se bere eno ime. Ko je pa Idrija 1655 dobila svoje lastne kerstne bukve, naštetu je v teh od tega do 1747. l. osem kaplanov z večidel domačimi imeni; to priča, da so duhovni naši domačini bili. V tem času ni bila odvisnost idrijske kaplanije od fare spodnje Idrije tolika, kolikoršna je bila v začetku; spadala pa je pod goriškega arhidijakona. Gledé šole moremo omeniti, da se l. 1681 imenovana luterska šola ni opustila, marveč se je po nehanji nove vere v katoliškem duhu dalje oskerbovala. Tako beremo l. 1608 učenika Janeza Zerkha; l. 1737 Miklavža Verweserja. Pa tudi za telesno blagostanje idrijskega ljudstva se ni pozabilo; kajti ravno v tem času je dobila Idrija svojega rudarskega zdravnika. Poglejmo še na stan marljivih rudokopov.

Idrijski rudar je moral zmerom terdo delati. Težko delo, vročina in slabi zrak po zapuhlih rudniških jamah, škodljiv puh živega srebra, večkrat pomanjkanje potrebne dobre hrane — vse to mu je nakopalo zdaj malo bolehnost, zdaj hujšo bolečino i obnemoglost. Ker je pa imel do veselice in radovanja posebno nagnjenje, odškodovali so ga predstojniki rudniški ž njimi za njegov obilni trud. Postavili so na rudniškem travniku velik maj, na kateri so obesili različna darila za tistega, ki prvi pripleza do verha. Valvazor, ki te veselice zelo obširno popisuje, tudi pripoveduje, da so o takih priložnostih zaklali in spekli vola in potem meso, vino in denar med ljudstvo delili. Da je bila radost še večja, pričela je godba prijetno igrati i ljudstvo veselo plesati.

Majhin nemir med rudarji, čegar vzrok ni znan, je bil le leta 1672; sicer pa ljudstvo sirovih burk nikoli ni kazalo. Tatvino živega srebra ali cinobra so že zdavnej prav ostro kaznovali; kdor je bil veliko zakrivil, protila mu je zguba premoženja in življenja.

Tretja doba. (Od l. 1747 — 1860).

Prišli smo do časa cesarice Marije Terezije; sicer smo že omenili kak dogodek iz dobe te blage cesarice, a poglobitve pre naredbe se bodo še le zdaj opisovale. Blaga cesarica je imela veliko skerb za vse svoje dežele in narode. Berž po dokončani vojski, v kateri se je bojevala za svojo pravično dedšino, obernila je svojo pozornost na idrijski rudnik. Z dvornim ukazom od l. 1747 določuje v Idriji ustanovitev višega rudarskega urada, kteremu na čelu je stal rudarski svetovalec z nekterimi uradniškimi svetniki.

Idrijskemu višemu rudarskemu uradu, ki je bil tudi pod to cesarico neposredno le od ces. dvorne kamere na Dunaji odvisen, bili so podložni nekteri rudniki na Kranjskem, Hrovaškem in Primorskem, tako n. pr. rudnik na premog v Zagorji pri Savi, Čubar na Kolpi i drugi. Leta 1779 je dobila Idrija kriminalno (ker vavo) sodnijo in sicer za to, ker tominska sodnija ni kaznovala rudniških tatov. Kmalu po vstanovitvi te sodnije so bili štirje poglobitvi tatovi obešeni. Za cesarico Marijo Terezijo je vladal cesar

Jožef II. do l. 1780 in za njim Leopold II. do 1792; pod tema vladarjama ni posebnega za idrijski rudnik povedati. Zato imamo iz časov francoskih vojsk, ktere je cesar Franc I. vodil, več gradiva. Ker so se bili Francozi povsod po naših deželah vselili, obiskali so tudi Idrijo in sicer l. 1797 pod vodstvom generala Bernadotta pervikrat.

Ostali so bili čez eno leto pri nas in nam odpeljali blizo 16000 centov živega srebra in 420 centov cinobra. 1805. leta priderejo v drugič; pa niso ostali več nego pol tretji mesec. V tretjič so bili prišli leta 1809 in še le čez 4 leta so se bili zopet odmaknili. Pod francosko vlado v Idriji ni bilo posebnih sprememb; tuji vladar je prejšne naredbe večidel obderžal, le francoski jezik je bil v uradih nekoliko spodrinil nemškega. Ko je Idrija l. 1813 avstrijski vladi zopet prišla v last, bila je le prejšna navada v vseh rečeh ponovljena.

Leta 1823 je bila nova naredba. Nadvodstvo rudnika je bilo predelano v rudarski urad, ki je bil pod višim rudarskim uradom v Celovcu; to je veljalo do l. 1850, v katerem letu je prišel idrijski urad pod rudarsko in gozdnarsko vodstvo v Gradcu. Še le v najnovejšem času se je to spremenilo, ko je Idrijski rudnik prišel naravnost pod dнарstveno ministerstvo na Dunaji in z drugimi primernimi preuredbami dobil svoje rudarsko vodstvo z višim rudarskim svetovalcem na čelu. V političnih in sodniških zadevah je Idrija že več let ločena od rudarstva.

Vernimo se toda v preteklo stoletje. Ako bi prostor dovolil, hoteli bi č. bralce seznaniti z imeni i z djanji posamnih rudniških predstojnikov od l. 1747 do sedanjega časa. Omenimo naj le Antona Hauptmanna, ki se je ravno imenovano leto posebno trudil za povzdigo rudarstva. Po njem je dobilo Hauptmannovo polje (Hauptmannsfeld) svoje ime.

Pod francosko vlado od l. 1809 — 1813 naj se spominjamo rudarskega vodnika M. Gallois, kateri je bil za rudarsko mesto prav skerben. Ko so se bili takrat Idričanom neljubi Francozi v Idrijo naselili, vzdignili so se bili nekteri rudarji zoper nje. Francozi to zvedevši prigromé z večo vojskino truno i žugajo s topi (kanonami) vso mesto pokončati. Le na silno prošnjo omenjenega francoskega predstojnika se Idričanom ni bilo zgodilo nič žalega. Idrija je imela v tem času visoke goste; kajti 16. maja 1816. l. je bil cesar Franc I. v Idriji, 16. avgusta 1819. l. pa cesarjevič (princ) Ferdinand.

Pod cesarico Marijo Terezijo in njenim naslednikom se je bilo v stanu i številu uradnikov in manjših služabnikov večkrat kaj preuredilo. Spremembe so bile l. 1824. Vredovanje vseh c. k. služabnikov je bilo tudi l. 1851; pa obderžal se je bil stari red in ostalo je bilo tako do l. 1868; spremembe v tem letu so pa vsakem v živem spominu. V jami se je v tej dobi na vse strani z vso marljivostjo prekopavalo; zlasti pa so na globoko rili. Tako so bili že sredi 18. stoletja odkopali Hauptmannovo polje, ki je 103 seznje globoko. Iz nekega pisma, ki ga hrani idrijski farni arhiv,

bere se, da se je l. 1752 v tem kraju, kjer je dandanes zakop Marijinega rojstva (Mariegeburtsgesenk) smodnik zažgal in skale tako raznesel, da je bilo več rudarjev smertno poškodovanih; le eden z imenom Andrej je bil čudovito smerti rešen. Leta 1767 so se bili jamski gazi vneli in pri tej nezgodi so bili štirje možje poškodovani.

V teh letih so dokopali do Karolovega polja; prederali so nove rove za poskus (Hoffnungsbauten) in se na vse strani z delavnostjo odlikovali. Leta 1765 so prekopali sred mesta rov Marijinega spočetja, ki je 400 sežnjev dolg; l. 1773 so delali 300 sežnjev dolg Magdalenin rov pod hribom istega imena; tega so pa kmalo opustili, ker v tem niso bili na rudo naleteli. 1774. leta je bila jama 350 sež. dolga, 130 široka in 111 sežnjev globoka. Največ rude so dobivali proti koncu preteklega stoletja v Hauptmanovem in Vodnem polji. Ravno v teh letih so bili odperli Nadvojvodino polje (Grossherzogsfeld). Leta 1786 so bili pričeli delati Jožefov šaht na zemlji in l. 1792 pa Frančiškov na severni strani Idrije. Ta šahta sta imenovana po tedanjih avstrijskih vladarjih. Tudi drugi šahti, rovi, polja, rolni i. t. d. imajo svoja imena od imenitnih oseb, ki so bili ta čas v dotiki z idrijskim rudnikom.

Ker je bil rudnik konec preteklega stoletja s Špansko vlado pogodbo naredil, veliko živega srebra v malem času odrajtati; porabili so se v ta namen le rude najbogatejši kraji. A tako gospodarjenje ni bilo hvalevredno; za tega del je cesar Franc I. ukazal, slabejše kraje prekopovati in bogate za čase potrebe hraniti. Iz leta 1803 moramo naznaniti zopet veliko nesrečo v jami. 15. marca omenjenega leta začelo je v Elementnem polji silno goret. Ker požara niso mogli ugasiti in ker je žugala velika nevarnost vsej jami, zamašili so vse zunajne odprtine i luknje, spustili vode v jamo in še le čez 6 tednov so ogenj komaj zadušili; med tem časom pa nihče v jamo ni mogel. Škoda je bila velika; tri leta so le vodo iz jame vlekli in delavci so pri tem mnogo terpeli na zdravju.

Leta 1823 je idrijskemu rudniku žugal strah, da bo dobre rude zmanjkalo i da se težavno delo ne bode splačevalo; a komisija, ki je z Dunaja prišla stvar pregledovat, odvernila je ta strah. Iz leta 1836 je treba povedati, da so v Ljubevču nov šaht (Ferdinandov) kopati pričeli. Eno leto pozneje je bil rudnik v novi nevarnosti. Na dnu Terezijinega šahta prikazala se je bila voda, ki je tako hitro naraščala, da se je bilo bati, da bode vso jamo napolnila; kajti niža polja so bila do verha napolnjena. Iz Celovca in Dunaja so prišli zvedenci, ki so napravili pumpe (sesalke) i parne stroje (Dampfmaschinen), da so vodo iz jame vzdigovale, kar se godi še dandanes toda brez parnih mašin. Vse omenjene naprave stale so 130000 gold.

Ker je v glavni jami voda ovirala, da kopanje ni s pravim vspehom napredovalo, delali so v Frančiškovem šahtu dalje in 1845. l. so ga dokopali 145 sežnjev globoko. Tú, kjer je zdaj dno jame, odperli so Frančiškovo polje. Iz Frančiškovega šahta so l.

1846 proti severovzhodni strani izkopali Florijanov rov, da so tudi gorovje pod hribom sv. Antona pregledali.

Komaj smo gori omenili eno nesrečo v idrijski jami, že moramo — ako nočemo ničesar zamolčati — povedati drugo, katero je jamski požar napravil 3. novembra l. 1846. Ko se je bil ogenj vnel, hoteli so rudarski mojster (Bergmeister) Juri pl. Stražaj, oglednik J. Razstresen, in dva moža z imenom Winkler razširanjju ognja kar berž v okom priti; a nakopali so si s svojo gorečnostjo smert v podzemeljskih votlinah. Ravno taka smert doletela je trinajst drugih rudarjev, ki so pervim na pomoč hoteli. Da so ogenj ugasili, zamašili so vse jamine odpertine i vhode, ter na vso moč delali krog šahtov in rofov, akoravno jih je dim, ki je iz jame puhtel, zadušiti hotel. Berž ko se je zvedel žalostni dogodek, prišli so zvedenci iz več krajev, da so se posvetovali, kako bi se odvernila še večja nesreča. 11. novembra istega leta se je po sklepu vseh, iz rak vóda v jamo spustila in še le 26. novembra so se šahti zopet z vso previdnostjo odperli i mašine sprožile, da so vodo neprenehoma iz jame vlekli. Trupla 10 rudarjev, katerim je omenjena nesreča življenje vzela, izvlekli so bili že berž 3. novembra, dan nesreče; trije so bili najdeni še le potem, ko so bili zopet jamo odperli. Jurija pl. Stražarja in one 3 oglednike dobili so še le 24. aprila 1847. Trupla vseh nesrečnikov so bila z vso svečanostjo skup drug zraven drugega pokopana; velika piramida na pokopališči z imeni vseh 17 nesrečnih rudarjev naznanja zdaj njih počivališče.

Od tega časa se je v Ferdinandovem šahtu dalje kopalo in l. 1853 je bil ta šaht že 52 sežnjev globok. Tudi Florijanov rov se je od obeh strani prav pridno prekopaval; leta 1854 je bil doveršen in zdaj meri 507 sežnjev v dolgosti. Leta 1847 hoteli so kopati na rakah šaht sv. Treh kraljev; prederli so bili že do Florijanovega polja; ker je pa bila voda napoti, opustili so ga. Iz Ferdinandovega šahta so zadnja leta preiskovali gorovje proti vzhodu, kar menda ni bilo brez vsega vspeha; zdaj prekopavajo naj bolj v Elementnem in Hauptmanovem polji; pa tudi drugod poskušajo.

Ker smo do zdaj razložili — kolikor je v naši moči bilo in kolikor je ta prostor dovolil — splošni razvitek idrijskega rudnika; ostaja nam še povedati, kako so zadnja leta rudo kopali, kako so po izkopanih votlinah skerbeli za varnost pred jamskim udorom, kako so rudo, kako vodo iz jame vlekli; kako so rude ločili, prali i drobili in kako poslednjič žgali.

Vse te reči z ozirom na dandanšnje delovanje ne moremo — akoravno je zelo važno — zavolj pomanjkanje prostora tako razumljivo in obširno popisati, da bi bilo bralcu v korist. Hočem toraj za zdaj to stvar spustiti; a pri drugi priložnosti še kaj razjasniti ó dandanašnjem izdelovanji živega srebra v idrijskem rudniku.

H koncu naj le še dostavim kako zgodovinsko čertico. Čez 1796 so največ živega srebra pridelali namreč: 12.156 centov. Čez 10.000 in 11.000 centov so ga dobili tudi l. 1790 in 1795. V drugih letih ga je dajal rudnik navadno od 2000 — 4000 centov; redkoma več, pa tudi redkoma manj. Med francosko vlado so ga iz-

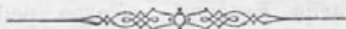
delali nad 12.000 centov, vsaj je taka ljudska govorica. Prodajali so ga na vse strani; zlasti pa veliko v Holandsko i v rudnike, kjer se koplje zlató i srebró; kajti v teh ga potrebujejo, da lože te zlahodne rude dobodo. Cena živemu srebru je bila v tej dobi različna; l. 1790 veljal je cent 167 gold.; potem je pa cena padala in l. 1820 veljal je le 75 gold., to je v tej dobi najnižja cena. Od tega leta se je pa cena polagoma vzdigala tako, da l. 1844 veljal je cent 252 gold., kar je bila menda najvišja cena; od tega leta je pa zopet srebro padlo; l. 1859 stal je cent na 122 $\frac{1}{2}$ gold.

Stroški rudnikovi so bili z vsakim letom večji; a enako je bilo tudi z dohodki. Le kedar je bila cena ž. srebru posebno visoka, takrat je bil tudi dohodek gledé stroškov odlično večji. Leta 1790 je bil čisti dobiček krog 100.000 gold., l. 1845 blizo 200.000 gold., l. 1850 pa 400.000 gold.; v letih 1843 in 1846 je pa vergel rudnik po 800.000 in 900.000 gold. Odkar je pa živo srebro v ceni zopet padlo, so čisti dohodki manjši; l. 1858 je rudnik le 126.700 gold. donesl in l. 1868 je bil čisti dohodek 506.409 gold. Število delalcev je bilo 1774. l. 504. Krog 1790. l. narastlo je to število na 900; prišlo je bilo takrat nekaj rudarjev iz Tirolskega. Od l. 1803 jih je bilo po 600 in 500; v novejšem času jih je zopet več; zapisnik rudarskih služabnikov od l. 1859 jih našteva 700. Vsi rudarji so razdeljeni na tri oddelke ali kompanije; vsak oddelek dela 8 ur na dan (24 ur) i se tako versté, da v enem dnevu pride slehern na versto. Tako je z delom v jami; drugi pa, ki imajo zunaj svoja opravila, delajo po zimi 10, po leti 11 ur na dan. Za telesno zdravje in materjalno podporo rudarjev se je vedno bolj skerbalo. Leta 1759 je bil memo rudarskega zdravnika postavljen rudarski fizik (viši zdravnik). Perva idrijska fizika sta bila J. A. Scopoli in Balt. Hacquet; ktera dva oba slavita kot učena moža in imenitna pisatelja. V ravno ta čas spada ustanovljenje rudarske lekarne (apoteke). Bolnišnica, ki je bila v Ljubljani za idrijske rudarje, bila se je že l. 1787 opustila; leta 1853 je vodstvo tega zavoda prevzel idrijski rudarski urad. Že od l. 1737 je v Idriji dobrodelna rudarska bratovščina (Bruderlade). V denarnico te bratovščine plačuje slehern delalec od zasluženega goldinarja en krajcar st. den. v ta namen, da se iz te kase podpirajo cerkve, duhovščina, bolniki, lekarna in da se rudarjem posojujejo denarji za majhine obresti. Tudi hvalevredno gospodarjenje z vinom je rudarjem na korist, ker sladko vince dober kúp pijó.

Od časa cesarice Marije Terezije do današnjih časov imamo še cerkvene in šolske razmere v tej dobi razložiti. Papež Benedikt XIV. je bil l. 1751 odpravil oglejski patrijarhat in mesto tega ustanovil nadškofijo v Gorici. Sled te preuredbe je spadala Idrija v cerkvenih zadevah k goriški nadškofiji. Tako je bil prvi goriški nadškof grof M. A t e m s l. 1752 posvetil kapelo sv. Trojice v vhodnem jamskem rovu (Einfahrtsstollen). Ravno ta škof je povzdignil idrijsko kaplanijo v samostalno faro, ki je bila naravnost goriški škofiji podložna.

Leta 1792 se je fara idrijska in Spodnje Idrije od goriškega nadškofijstva ločila in ljubljanski škofiji pridružila. Ljubljanski škof Avg. Gruber je l. 1817 Idrijo povzdignil v dekanijsko faro.

Konečno naj se še omeni, kaj se je v tej dobi storilo za ljudski poduk i za izobraženje mladih ljudi. Prejšnja mala šola se je z dvornim ukazom 22. m. l. 1777 Marije Terezije prestrojila v trirazredno glavno šolo. Šola je dobila v ta namen vodja i kateheta in tri učitelje. V časih francoske vlade bila je v Idriji tehnična šola, ki je skerbela za boljšo znanstveno omiko rudarskih služabnikov. Pozneje so potrebovali tudi učiteljico za ženska obertniška dela in tudi učitelja za godbo. Odsihmal se je v idrijskih šolskih zadevah le malo spreobrnilo. Kako je pa sedaj idrijska glavna šola vravnana, razvidi se iz letošnjega šolskega sporočila. V letih 1784 — 1797 je bila v Idriji nekakova spodnja gimnazija z tremi razredi; pozneje so pa marljivi duhovni privatno podučevali v nekterih naukih za nižo gimnazijo in tako mnogim ukaželjnim mladenčem pot odperli in zljajšali do daljnega učenja po viših šolah. Od l. 1853 — 1866 bila je v Idriji šola za izobraženje ljudskih učiteljev (preparandija), ki je sleherno leto dala nekaj učiteljev Kranjski deželi.

Učiteljstvo:

1. **Janez Juvan**, benef., začasni vodja in katehet, je učil keršanski nauk v vseh razredih vsakdanje šole in v nedeljski deški šoli, 15 ur na teden.
2. **Mihael Mogolič**, mestni duhovni pomočnik, je učil keršanski nauk v nedeljski dekliški šoli o prvi polovici šolskega leta, 1 uro na teden.
3. **Ignaci Gregorič**, mestni duhovni pomočnik, je učil keršanski nauk v nedeljski dekliški šoli o drugi polovici šolskega leta, 1 uro na teden.
4. **Felix Stegnar**, začasni učitelj, je učil nauke v 4. razredu, risanje v nedeljski šoli in petje v 4. in 3. razredu, 28 ur na teden.
5. **Jakob Inglič**, začasni učitelj, je učil nauke v 3. razredu vsakdanje deške šole, v 2. razredu nedeljske dekliške šole in telovadbo v 4. in 3. razredu, 28 ur na teden.
6. **Janez Lapajne**, začasni učitelj, je učil nauke v 2. razredu vsakdanje in nedeljske deške šole in telovadbo v 2. razredu, 23 ur na teden.
7. **Franc Česnik**, začasni podučitelj, je učil nauke v 1. razredu vsakdanje in nedeljske deške šole in sadjorejo v 3. razredu, 24 ur na teden.
8. **Gospodična Marija Krašnar**, začasna podučiteljica, je učila nauke v 1. razredu vsakdanje dekliške šole, branje in spise v 1. razredu nedeljske dekliške šole in petje v 1. dekliškem razredu vsakdanje šole, 23 ur na teden.
9. **Gospodična Amalija Kavčič**, začasna učenica obertnijske šole, je učila nauke v 2. razredu dekliškem vsakdanje šole lepopisje in računstvo v 1. razredu dekliškem nedeljske šole in dekliška dela v obertnijski šoli, 31 ur na teden.
10. **Janez Rupnik**, začasni šolski pomočnik, je učil nauke v 3. razredu vsakdanje dekliške šole in petje v 2. razredu dekliškem in deškem vsakdanje šole, 22 ur na teden.
11. **Jožef Gnezda**, organist pri mestni farni cerkvi in godbini učenik, je učil gosli.

Posamesni nauki, ure na teden in število učencev:

Nauki	Šola o delavnikih								Dekliška obertnijska šola	Godbina šola	Šola o praznikih				Vkup
	Razredi										Razredi				
	I.		II.		III.		IV.				I.		II.		
	Zolarji	Zolarce	Zolarji	Zolarce	Zolarji	Zolarce	Zolarji in solarce	Zolarji			Zolarce	Zolarji	Zolarce		
Keršanski nauk . . .	1	1	2	2	2	2	4	—	—	1	1	—	—	16	
Slovenščina	8	8	4	4	3	3	2	—	—	—	—	—	—	32	
Nemščina	4	4	9	9	10	10	9	—	—	—	—	—	—	55	
Številjenje	4	4	3	3	4	4	4	—	—	—	—	—	—	26	
Lepopisje	5	5	4	4	3	3	2	—	—	—	—	—	—	26	
Risanje	—	—	—	—	—	—	2	—	—	1	1	—	—	4	
Godba	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	6	
Petje	—	1	1	1	1	2	3	—	—	—	—	—	—	8	
Dekliška obertnijska dela	—	—	—	—	—	—	—	10	—	—	—	—	—	10	
Sadjoreja	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
Telovadba	—	—	1	—	3	—	3	—	—	—	—	—	—	7	
Branje, pisanje, številjenje	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—	4	
Branje, pravopisje, številjenje in opravljeni spisi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	4	
Ure vkup	22	23	24	23	27	24	29	10	6	4	2	4	2	199	
Število učencev in učenk v vsakdanji šoli	64	54	93	61	86	43	101	131	20	—	—	—	—	654	
Ako od teh odštejemo po dvakrat štete in sicer v dekliški obertnijski šoli	—	7	—	34	—	22	13	—	—	—	12	—	30	—	
in v Godbini šoli	—	—	6	—	5	—	9	—	—	—	—	—	—	—	
je pravo število v vsakdanji šoli	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	516	
Število učencev in učenk v nedeljski šoli	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21	35	13	50	119	
Skupaj														635	

Lehrkörper:

1. **Johann Juvan**, Beneficiat, suppl. Direktor und Religionslehrer, lehrte die Religionslehre in allen Klassen der Werktagsschule und in der Wiederholungsschule der Knaben, wöchentlich 15 Stunden.
2. **Michael Rogošič**, Stadtpfarr-Cooperator, erteilte den Religionsunterricht den Wiederholungsschülerinnen im 1. Schulsemester, wöchentlich 1 Stunde.
3. **Ignaz Gregorič**, Stadtpfarr-Cooperator, erteilte den Religionsunterricht den Wiederholungsschülerinnen im 2. Schulsemester, wöchentlich 1 Stunde.
4. **Felix Stegnar**, prov. Hauptschullehrer, lehrte die Gegenstände der 4. Klasse, das Zeichnen in der Wiederholungsschule und den Gesang in der 4. und 3. Klasse, wöchentlich 28 Stunden.
5. **Jakob Juglič**, prov. Hauptschullehrer, lehrte die Gegenstände in der 3. Knabenklasse der Werktagsschule, in der 2. Klasse der Mädchen-Wiederholungsschule und das Turnen in der 4. und 3. Klasse, wöchentlich 28 Stunden.
6. **Johann Lapajne**, prov. Hauptschullehrer, lehrte die Gegenstände in der 2. Klasse der Werktags- und Wiederholungsschule der Knaben, und das Turnen in der 2. Klasse, wöchentlich 23 Stunden.
7. **Franz Česnik**, prov. Unterlehrer, lehrte die Gegenstände in der 1. Klasse der Werktags- und Wiederholungsschule der Knaben und die Obstbaumzucht in der 3. Klasse, wöchentlich 24 Stunden.
8. **Frl. Maria Grašnar**, prov. Unterlehrerin, lehrte die Gegenstände in der 1. Mädchenklasse der Werktagsschule den Aufsatz und das Lesen in der ersten Klasse der Mädchen-Wiederholungsschule und den Gesang in der 1. Mädchenklasse der Werktagsschule, wöchentlich 23 Stunden.
9. **Frl. Amalia Kavčič**, suppl. Industriellehrerin, lehrte die Gegenstände in der 2. Mädchenklasse der Werktagsschule, das Schönschreiben und das Rechnen in der 1. Klasse der Mädchen-Wiederholungsschule und die weiblichen Handarbeiten, wöchentlich 31 Stunden.
10. **Johann Zupnik**, zeitweiliger Ausbildslehrer, lehrte die Gegenstände in der 3. Klasse der Mädchen-Werktagsschule und den Gesang in der 2. Knaben- und Mädchenklasse der Werktagsschule, wöchentlich 22 Stunden.
11. **Josef Gnezda**, Stadtpfarrorganist und Musiklehrer, lehrte die Violine, wöchentlich 6 Stunden.

Lehrgegenstände, wöchentliche Stunden und Schülerzahl:

Lehrgegenstände	Werktagsschule						Mädchen-Industrieschule	Musikschule	Wiederholungsschule				Summe	
	Klassen								Klasse					
	I.		II.		III.				I.		II.			
	Schüler	Schülerin.	Schüler	Schülerin.	Schüler	Schülerin.			Schüler	Schülerin.	Schüler	Schülerin.		
Religionslehre . . .	1	1	2	2	2	2	4	—	—	1	1	16		
Slovenische Sprache .	8	8	4	4	3	3	2	—	—	—	—	32		
Deutsche Sprache . .	4	4	9	9	10	10	9	—	—	—	—	55		
Rechnen	4	4	3	3	4	4	4	—	—	—	—	26		
Schönschreiben . . .	5	5	4	4	3	3	2	—	—	—	—	26		
Zeichnen	—	—	—	—	—	—	2	—	—	1	1	4		
Musik	—	—	—	—	—	—	3	6	—	—	—	6		
Gesang	—	1	1	1	1	2	3	—	—	—	—	8		
Weibl. Handarbeiten	—	—	—	—	—	—	—	10	—	—	—	10		
Obstbaumzucht . . .	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1		
Turnen	—	—	1	—	3	—	3	—	—	—	—	7		
Lesen, Schreiben, Rechnen	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—	4		
Lesen, Rechtschreiben, Rechnen und Ge- schäftsaufträge . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	4	
Summe der Stunden .	22	23	24	23	27	24	29	10	6	4	2	4	2	199
Zahl der Werktagsschüler	64	54	93	61	86	43	102	131	20	—	—	—	—	654
davon abgezogen die doppelt gezählten In- dustrieschülerinnen .	—	7	—	34	—	22	13	—	—	—	12	—	30	—
und Musikschüler . . .	—	—	6	—	5	—	9	—	—	—	—	—	—	516
bleibt ein Rest von Zahl der Wiederholungs- schüler	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21	35	13	50	119
	Zusammen . 635													

Iz šolskega dnevnika.

Slavno c. k. ministerstvo dnarstva je z ukazom od 17. julija 1869, številka 26660 dajalo gospodu Jožefa Eržena, učenika tukajšnjega 3. razreda, na prošnjo njegovo v pokoj za vselej. Bili so blagovolili Njih c. in k. apost. Veličastvo z najvišim sklepom od 8. avgusta 1869 podeliti onemu za njegovo skoraj 50letno izverstno delovanje o šolstvu zlati križ, kterega mu je tukajšnji c. k. rudniški nadsvetnik i predstojnik, blagorodni gosp. M. V. Lipold, 22. avg. v kazini vpričo velike množice slovesno pripel na persi njegove.

Šolsko leto se je pričelo 1. okt. 1869 s slovesno sv. mašo k sv. Duhu.

Izvolilo je slavno c. k. ministerstvo dnarstva z ukazom od 14. nov. 1869, številka 32299 učitelja 2. razreda, gosp. Jakoba Ingliča, za učitelja v 3. razred in šolskega pripravnika, gosp. Janeza Lapajne-ta, za učitelja v 2. razred idrijske šole.

Da bi se dekliška rokodelska šola še bolj povzdignila, blagovolila je prošena rudniškega nadsvetnika preblagorodna gospa Roza Lipold, roj. Weber pl. Webern, hoditi od časa do časa v to šolo natančno ogledovat vsa dela.

V povišanje praznika sv. Alojzija in v povzdigo slovesnosti prvega sv. obhajila otrok je bila 21. jun. peta sv. maša z godbinim sprevodom, pri kterej je tudi šolski mladež pel in godel.

Učiteljstvo z ravnateljem se je tudi to leto zbiralo v posvetvanje o šolskih rečeh.

Javna spraševanja I. polovice šolskega leta so bila 14., 15. in 16. marca, II. polovice pa 27., 28. in 29. jul.

V zahvalo je bila 30. jul. ob 10. uri v mestni farni cerkvi peta sv. maša s „Te Deum laudamus“.

Prihodnje šolsko leto 1870/71 se začne s slovesno sv. mašo k sv. Duhu 1. oktob.

V dar je ta šola l. 1870 prejela:

a) Od dekana idrijskega, vis. čast. gosp. Janeza Kovačič-a: „Bukve o poljedelstvu“, spisal Jožef Meszirka.

b) Od tukajšnjega mestnega duhovnega pomočnika, prečast. gosp. Mihaela Mogolič-a: narisano sv. deželo; naredil F. pl. Rappord.

c) Od slavnega kranjskega deželnega odbora: 1 iztis „Navod, kako naj ravnajo posamesni kmetje in cele soseske z gozdom“.

d) Od vis. čast. gosp. Franca Lesjak-a, c. k. okrajnega šolskega nadzornika: 6 slik „dobrih in strupenih gob“; narjane po A. Hartingarju in M. A. Beckerju, popisal Jan. Juri Bill.

V dolžnost si toraj šteje poročevalec, da se vsem p. n. dobrotnikom te šole pristrčno zahvaljuje za vsa prijeta milodušna darila.

Ravnatelj.

Aus dem Tagebuche dieser Lehranstalt.

Der Lehrer der hiesigen 3. Klasse, Herr Josef Erzen, wurde über sein Ansuchen, vom hohen k. k. Finanz-Ministerium mit Erlaß vom 17. Juli 1869, Z. 26660 in den bleibenden Ruhestand versetzt. Denselben hatten Seine k. und k. Apost. Majestät mit Allerhöchster Entschliesung vom 8. Aug. 1869 in Anerkennung seiner beinahe 50jährigen ausgezeichneten Dienstleistung das goldene Verdienstkreuz allergnädigst zu verleihen geruhet, welches ihm der hierortige k. k. Oberberggrath und Vorstand, der Wohlgeborne Herr M. B. Lipold, am 22. August in den Casino-Lokalitäten im Beisein einer großen Menschenmenge feierlich überreichte.

Das Schuljahr wurde am 1. Oktober 1869 mit dem heil. Geistesamte eröffnet.

Das hohe k. k. Finanz-Ministerium ernannte mit Erlaß vom 14. Nov. 1869, Z. 32299 den Lehrer der 2. Klasse, Herrn Jakob Inglie, zum Lehrer der 3. Klasse, und den Lehramtskandidaten, Herrn Johann Kapajne, zum Lehrer der 2. Klasse in Idria.

Um auf die Industrieschule der Mädchen fördernd einzuwirken, hatte die Gemahlin des Herrn Oberberggrathes, die hochwohlgeborne Frau Rosa Lipold, geb. Weber v. Webern, auf Ansuchen die Güte, dieselbe von Zeit zu Zeit zu besuchen, und allda sämmtliche Arbeiten mit prüfendem Auge durchzumustern.

Am 21. Juni d. J. wurde anlässlich des h. Aloisfestes und der 1. heil. Kinderkommunion eine Orchestral-Messe aufgeführt, wobei sich sowohl am Gesange als auch an der Musik die Schuljugend betheiligte.

Das Lehrpersonale mit dem Direktor pflegte auch in diesem Jahre zu Beräthungen in Schulsachen sich zu versammeln.

Die öffentlichen Prüfungen des I. Semesters fanden am 14., 15. und 16. März, und die des II. Semesters am 27., 28. und 29. Juli statt.

Am 30. Juli um 10 Uhr wurde in der Stadtpfarrkirche das Dankamt abgehalten.

Das Schuljahr 1870/71 beginnt mit dem h. Geistesamte am 1. Oktober d. J.

An Geschenken sind dieser Lehranstalt im Schuljahre 1870
zugekommen:

a) Vom Dechante in Idria, Hochw. Herrn Johann Kovačić:
„Lehrbuch der Landwirthschaft“ von Josef Meszírka.

b) Vom hierortigen Stadtpfarr-Cooperator, Hochw. Herrn Michael
Mogolič: 1 Karte von Palästina, bearbeitet von F. v. Rappord.

c) Vom h. krainischen Landesausschusse: 1 Exemplar „Navod,
kako naj ravnajo posamesni kmetje in cele soseske z godom“.

d) Vom Hochw. Herrn Franz Lesjak, l. l. Bezirkschulinspektor:
6 Tafeln „essbarer und giftiger Schwämme“ nach Anton Hartinger
und M. A. Becker; beschrieben von Johann Georg Bill.

Der Berichterstatter erachtet es für seine Pflicht, dafür allen
p. t. Wohlthätern hiemit den verbindlichsten Dank auszusprechen.

Der Schuldirektor.

Razredba učencev.

Classifikation der Schüler.

IV. razred. — IV. Klasse.

Prav dobro so se učili:
Sehr guten Fortgang haben gemacht:

Lavrič Karol iz Idrije.
Gregorin Avgust iz Sežane.
Lampe Franc s Černega verha (Schwarzenberg).
Vadnu Viktor s Cola.
Tomšič Anton iz Bistrice.
Glovacki Feliks iz Idrije.
Švara Franc iz Ajdovšine.
Žigur Maks s Cola.
Uršič Janež iz Slapa.
Delkot Franc iz Sežane.
Čuk Julij iz Idrije.
Kummer Anton iz Idrije.
Gregorač Valentin iz Idrije.
Šinkovec Franc iz Idrije.
Premru Matevž iz Hrenovic.
Rebek Anton iz Sežane.
Punčuh Leopold iz Idrije.
Prelovec Franc iz Idrije.
Vončina Franc P. iz Idrije.
Brenčič Franc iz Idrije.
Krapš Anton iz Idrije.
Hirschal Ludovik iz Trsta.

Dobro so se učili:
Guten Fortgang haben gemacht:

Blažič Anton iz Idrije.	Kogej Jakob iz Idrije.
Bonča Janez B. s Černega verha.	Kosmač Leopold iz Idrije.
Bonča Janez de D. s Černega verha.	Majaron Daniel iz Borovnice.
Brus Matevž iz Idrije.	Marec Janez s Planine nad Ipavo.
Čeferin Karol iz Idrije.	Oblak Jožef iz Idrije.
Devetak Anton iz Tomina.	Poljanec Janez iz Idrije.
Devetak Gabriel iz Tomina.	Požanel Franc iz Idrije.
Gaspirec Ferdinand iz Idrija.	pl. Premierstein Janez od sv. Magdalene.
Jezeršek Franc s Trate.	

Straus Štefan iz Cirkuje.
 Tratnik Anton iz Idrije.
 Treven Franc iz Idrije.

Vidmar Franc S. iz Idrije.
 Vončina Franc Ksaver iz Idrije.
 Vončina Luka iz Idrije.

Slabejše so se učili:
Mittelmäßigen Fortgang haben gemacht:

Arigler Anton iz Idrije.
 Belk Jožef iz Idrije.
 Božič Ferdinand iz Idrije.
 Božič Valentin iz Idrije.
 Breitenberger Anton iz Idrije.
 Čuk Matevž iz Idrije.
 Grom Friderik iz Idrije.
 Habé Janez s Černega verha.
 Hladnik Leopold iz Idrije.
 Jurman Janez iz Idrije.
 Kavčič Evgen iz Idrije.
 Klemenčič Franc iz Idrije.
 Kušman Anton iz Idrije.
 Likar Janez od Fare pri Idriji.
 Marec Jožef s Planine pri Vipavi.
 Mihevec Leopold iz Idrije.
 Repar Jožef iz Idrije.

Rudolf Franc iz Černega verha.
 Rupnik Anton iz Vipave.
 Sternad Franc iz Idrije.
 Sturm Jožef iz Idrije.
 Terpin Jožef iz Idrije.
 Vidmar Franc P. iz Idrije.
 Vončina Franc S. iz Idrije.
 Vončina Janez iz Idrije.
 Žonta Pavel iz Idrije.

Število	}	71
Zahl		
Vversteni niso bili	}	3
Unklassifizirt blieben		
Vkup	}	74.
Zusammen		

III. razred. — III. Klasse.

Prav dobro so se učili:
Sehr guten Fortgang haben gemacht:

Brenčić Jožef iz Rovt.
Premru Janez iz Hrenovec.
Božič Rafael iz Čubra (na Hrovaškem).
Žigon Jožef iz Kviškega (pri Gorici).
Lapajne Anton iz Idrije.
Zenkovič Aleksander iz Sinja (v Dalmaciji).
Pertot Jožef iz Barkole (pri Terstu).
Hettmer Karol iz Otelce.
Kavčič Janez iz Žirov.
Majnik Franc od Fare pri Idriji.
Perhavec Ferdinand iz Lokve (pri Sezani).
Žitnik Karol iz Borovnice (Granzdorf).
Strel Franc od Fare (pri Idriji).
Možina Janez od Fare pri Idriji.
Leskovec Anton od Fare pri Idriji.
Knap Jožef iz Idrije.
Himmer Maks iz Postojne (Abelsberg).

**Dobro so se učili:
Guten Fortgang haben gemacht:**

Albrecht Janez od Fare pri Idriji.	Krapš Ignaci iz Idrije.
Bogataj Franc iz Idrije.	Kummer Jožef iz Idrije.
Božič Alojzi iz Idrije.	Likar Jožef iz Idrije.
Dolinar Jakob iz Idrije.	Majnik Tomaž iz Idrije.
Erjavec Janez iz Idrije.	Mrakar Martin iz Idrije.
Eržen Janez iz Idrije.	Rejec Franc iz Idrije.
Ferjančič Ferdinand iz Idrije.	Rovan Andrej s Cola.
Gabrovšek Anton iz Rovt (Gereuth).	Rupnik Anton s Černega verha (Schwarzenberg).
Goslar Franc iz Idrije.	Šinkovec Franc iz Idrije.
Harmel Jožef iz Idrije.	Šinkovec Jožef st. iz Idrije.
Hladnik Franc iz Idrije.	Vončina Jožef iz Idrije.
Kavčič Leopold iz Idrije.	Žonta Franc od Fare pri Idriji.
Kenda Janez iz Idrije.	

**Slabeje so se učili:
Mittelmäßigen Fortgang haben gemacht:**

Bedenik Janez iz Idrije.	Podobnik Franc iz Idrije.
Brus Leopold iz Idrije.	Podobnik Karol iz Idrije.
Burnik Henrik iz Idrije.	Poženel Janez iz Idrije.
Carl Franc iz Idrije.	Prelovec Franc iz Idrije.
Čerin Karol iz Idrije.	Repar Franc iz Radoboja (na Hro- vaškem).
Eržen Anton iz Idrije.	Šinkovec Jožef ml. iz Idrije.
Grilec Jožef iz Idrije.	Tratnik Janez iz Idrije.
Grum Janez iz Idrije.	Tratnik Valentin iz Idrije.
Jazbar Franc iz Idrije.	Trepé Janez iz Idrije.
Kenda Jakob iz Idrije.	Treven Franc iz Idrije.
Kogej Jernej iz Idrije.	Velikajne Tomaž iz Idrije.
Kogej Janez de Deo iz Idrije.	Vidic Anton iz Idrije.
Kogej Janez Nep. od sv. Magdalene.	Vidic Jakob iz Idrije.
Kolar Janez str. iz Idrije.	Vončina Franc iz Idrije.
Kolar Janez ml. iz Idrije.	Žonta Jernej od Fare pri Idriji.
Krivec Janez iz Idrije.	
Likar Janez iz Idrije.	
Logar Andrej iz Idrije.	
Mahorič Janez z Vojskega.	
Majnik Leopold iz Idrije.	
Mikš Franc iz Idrije.	
Močnik Jakob iz Idrije.	
Novak Franc iz Idrije.	
Pelhan Jožef iz Idrije.	

Število	}	81
Zahl		
Vverstenih ni bilo	}	5
Unklassifizirt blieben		
Vkup	}	86.
Zusammen		

II. razred. — II. Klasse.

Prav dobro so se učili:
Sehr guten Fortgang haben gemacht:

Šemerl Mihael iz Logatca.
 Bezeljak Jodok s Černega verha (Schwarzenberg).
 Rovtar Franc od Fare pri Idriji.
 Golob Franc od Fare pri Idriji.
 Rejec Leopold iz Idrije.
 Cacula Rudolf iz Idrije.
 Likar Janez z Vojskega.
 Potiorek Pavel iz pliberskih Rovt (Bleiberggerenth)
 na Koroškem.
 Zenkovič Rihard iz Sinja v Dalmaciji.
 Jelovšek Janez iz Zaplane.
 Majcen Anton iz Sežane.
 Petrič Jožef iz Idrije.
 Čadež Tomaž s Trate.
 Božič Jožef iz Idrije.
 Ožbič Franc s Černega vrha.
 Vidmar Anton iz Idrije.
 Starec Jakob iz Barkole pri Terstu.
 Mahorič Leopold iz Idrije.
 Carl Alojzi iz Idrije.
 Kogej Filip iz Idrije.
 Doles Jožef iz Hrenovice.
 Drašlar Janez iz Borovnice (Franzdorf).
 Seljak Jožef iz Idrije.
 Mihevec Janez iz Logatca (Loitsch).
 Lapajne Ignaci iz Idrije.
 Kenda Peter iz Idrije.
 Modrijan Janez iz Idrije.

Dobro so se učili:
Guten Fortgang haben gemacht:

Albrecht Franc iz Idrije.	Grum Anton iz Idrije.
Bedenik Franc iz Idrije.	Hladnik Jožef iz Idrije.
Brus, Filip iz Idrije.	Kolenec Franc iz Idrije.
Brus Franc iz Idrije.	Krapš Luka iz Idrije.
Čadež Ignaci s Trate.	Kunstel Anton iz Idrije.
Čerin Ignaci iz Idrije.	Lampe Ignaci od Fare pri Idriji.
Čuk Anton iz Idrije.	Lemut Matevž iz Idrije.
Čuk Štefan iz Idrije.	Male Jernej iz Idrije.
Dolinar Janez iz Idrije.	Mihevec Janez iz Idrije.
Ferjančič Franc iz Idrije.	Mrak Franc iz Idrije.
Franko Franc iz Idrije.	Petrič Valentin iz Idrije.
Furlan Andrej iz Bovca.	Poljanšek Jožef iz Idrije.

Prelovec Alojzi iz Idrije.	Tušar Janez iz Idrije.
pl. Premerstein Ernest iz Jeličnega verha.	Vidmar Rafael iz Idrije.
Rejec Matevž iz Idrije.	Vončina Avgust iz Idrije.
Sedej Matija od Fare pri Idriji.	Vončina Jožef iz Idrije.

Slabejše so se učili:

Mittelmäßigen Fortgang haben gemacht:

Bedenik Andrej iz Idrije.	Poliska Franc iz Idrije.	
Božič Anton iz Idrije.	Požnel Jožef iz Idrije.	
Bratuš Janez iz Idrije.	Rovtar Jožef iz Idrije.	
Čar Franc iz Idrije.	Rupnik Anton iz Idrije.	
Gregorač Janez iz Idrije.	Sedej Andrej iz Idrije.	
Kastrin Filip iz Idrije.	Stajar Janez iz Idrije.	
Kobal Janez od Fare pri Idriji.	Steiner Anton iz Postojne.	
Kogej Ignaci iz Idrije.	Tušar Franc iz Idrije.	
Kolar Franc iz Idrije.	Vidmar Jožef iz Idrije.	
Krapš Anton iz Idrije.	Vončina Alojzi iz Idrije.	
Krapš Janez iz Idrije.	Zelenec Janez iz Idrije.	
Krapš Valentin iz Idrije.	Zgalec Ferdinand iz Idrije.	
Kunstel Leopold iz Idrije.		
Lapajne Anton iz Idrije.		Število } 90
Mervic Franc iz Idrije.		Zahl } 90
Mihevec Franc iz Idrije.	Vversteni niso bili	} 3
Moravec Alojzi iz Gorice.	Unklassifizirt blieben	
Novak Ludovik iz Idrije.		Vkup } 93.
Perlič Ferdinand iz Idrije.		Zusammen } 93.

I. razred. — I. Klasse.

Prav dobro so se učili:

Sehr guten Fortgang haben gemacht:

Rustja Anton iz Kamen.
Likar Anton str. z Jeličnega verha.
Lapajne Anton z Vojskega.
Cacula Bogomir (Gottfried) iz Idrije.
Gulin Franc iz Tomina.
Likar Anton ml. od Fare pri Idriji.
Belles Anton iz Tersta.
Lapajne Vincenci iz Idrije.
Seigerschmid Matija iz Radoboja.
Hirschal Alojzi iz Tersta.
Avžin Avgust iz Šmihela pri Novem mestu.
Stergulec Janez iz Idrije.

Rupnik Ferdinand iz Vipave.
Male Leopold iz Idrije.
Kolar Anton iz Idrije.
Brus Leopold iz Idrije.
Vidmar Leopold iz Idrije.

Dobro so se učili:
Guten Fortgang haben gemacht:

Božič Franc iz Idrije.	Pelhan Janez iz Idrije.
Perjančič Janez iz Idrije.	Pirh Jakob iz Otaleža.
Gregorač Franc iz Idrije.	Pišlar Janez iz Godoviča.
Hladnik Jakob od Fare pri Idriji.	Poljanšek Štefan iz Idrije.
Kunstel Janez iz Idrije.	Seljak Jernej iz Idrije.
Kušman Janez iz Idrije.	Singer Janez iz Idrije.
Logar Janez iz Idrije.	Spet Jožef iz Idrije.
Makselj Janez iz Idrije.	Troha Franc iz Idrije.
Mušič Anton iz Godoviča.	Uršič Ignaci iz Idrije.
Ozimek Franc iz Idrije.	

Slabejše so se učili:
Mittelmäßigen Fortgang haben gemacht:

Bogataj Jakob a iz Idrije.	Poljanec Franc iz Idrije.	
Bogataj Jakob b iz Idrije.	Poljanec Jožef iz Idrije.	
Brenčič Ignaci iz Idrije.	Prelovec Valentin iz Idrije.	
Brus Janez iz Idrije.	Razložnik Janez iz Idrije.	
Jereb Franc iz Idrije.	Rejec Janez iz Idrije.	
Jurjevčič Janez iz Idrije.	Šinkovec Janez iz Idrije.	
Kenda Ignaci iz Idrije.	Sternad Anton iz Idrije.	
Kogej Jožef iz Idrije.	Tratnik Valentin iz Idrije.	
Kunstel Franc iz Idrije.	Vončina Jožef iz Idrije.	
Lapajne Franc iz Idrije.		
Logar Franc iz Idrije.		Število } 63
Mahorič Janez iz Idrije.		Zahl } 63
Majnik Jožef iz Idrije.		Vvrsten ni bil } 1
Makuc Ferdinand iz Idrije.		Unklassifizirt blieb } 1
Pečirar Janez iz Idrije.		Vkup } 64.
Pečirar Marka iz Idrije.		Zusammen } 64.
Pelhan Ignaci iz Idrije.		

Razredba učenk.

Classifikation der Schülerinnen.

IV. razred. — IV. Klasse.

Prav dobro so se učile:
Sehr guten Fortgang haben gemacht:

Likar Marija od sv. Magdalene.
Vončina Marija od Fare pri Idriji.
Čuk Johana iz Idrije.
Šinkovec Marija iz Idrije.
Novak Marija iz Idrije.
Požanel Johana iz Idrije.
Seljak Antonija iz Idrije.
Logar Antonija iz Idrije.
Ozimek Alojzija iz Idrije.
Vidmar Franciška M. iz Idrije.
Tušar Franciška iz Ljubljane.

Dobro so se učile:
Guten Fortgang haben gemacht:

Gangel Julija iz Idrije.	Pivek Jera iz Idrije.
Hvala Marija iz Idrije.	Rupnik Jozefa iz Idrije.
Klemenčič Marija iz Idrije.	Sedej Franciška iz Idrije.
Lamprecht Johana iz Idrije.	Stajar Marija iz Idrije.
Likar Marija Johana iz Idrije.	Treven Franciška iz Idrije.
Novak Antonija iz Idrije.	Vidic Leopoldina iz Idrije.
Perlič Johana iz Idrije.	

Slabejše so se učile:
Mittelmäßigen Fortgang haben gemacht:

Merlak Marija iz Idrije.	Troha Marija iz Idrije.
Pavšič Johana iz Idrije.	Vidmar Franciška A. iz Idrije.

Število }
 Zahl } 28.

III. razred. — III. Klasse.

Prav dobro so se učile:
Sehr guten Fortgang haben gemacht:

Majnik Terezija iz Idrije.
Kokelj Frančiška iz Idrije.
Dolinar Marija iz Idrije.
Lipold Brigita iz Dunaja (Wien).
Likar Jozefa iz Idrije.
Podobnik Terezija iz Idrije.
Tavzes Johana iz Idrije.
Kasosnik Marija iz Idrije.
Brus Antonija iz Idrije.
Pirš Johana iz Idrije.

Dobro so se učile:
Guten Fortgang haben gemacht:

Bogataj Johana iz Idrije.	Likar Johana iz Idrije.
Božič Johana iz Idrije.	Mihevec Johana iz Idrije.
Erzeršek Johana iz Idrije.	Svetličič Johana iz Idrije.
Gulič Karolina iz Sežane.	Vidmar Marija iz Idrije.
Kavčič Antonija iz Idrije.	Vončina Marija ml. iz Idrije.
Lapajne Neža iz Idrije.	

Slabejše so se učile:
Mittelmäßigen Fortgang haben gemacht:

Božič Ana iz Idrije.	Kozar Johana iz Idrije.	
Božič Frančiška iz Idrije.	Makuc Antonija iz Idrije.	
Bratina Johana iz Idrije.	Modrijan Frančiška iz Idrije.	
Demšar Johana iz Idrije.	Poljanšek Marija iz Idrije.	
Dolinar Jozefa iz Idrije.	Vizjak Johana iz Idrije.	
Feigel Frančiška iz Idrije.	Vončina Marija st. iz Idrije.	
Ferjančič Marija iz Idrije.		
Gregorač Ana iz Idrije.		Število } 40
Gruden Ana iz Idrije.		Zahl } 40
Gruden Marija iz Idrije.		Vvrstene niso bile } 3
Hrovat Antonija iz Idrije.		Unklassifizirt blieben } 3
Kogej Katarina iz Idrije.		Vkup } 43.
Kogej Marija iz Idrije.		Zusammen } 43.

II. razred. — II. Klasse.

Prav dobro so se učile:
Sehr guten Fortgang haben gemacht:

Požnenel Alojzija iz Idrije.
Jezeršek Marija s Trate.
Oswald Tekla iz Idrije.
Arigler Marija iz Idrije.
Vončina Marija ml. iz Idrije.
Harmel Leopoldina iz Idrije.
Logar Johana ml. iz Idrije.
Kosmač Antonija iz Idrije.
Likar Terezija od Fare pri Idriji.
Šinkovec Antonija iz Idrije.
Hvala Franciška iz Idrije.
Vončina Neža iz Idrije.
Kogej Terezija iz Idrije.
Hladnik Marija iz Idrije.
Fortunat Alojzija iz Radoboja.
Kunstel Jozefa iz Idrije.
Petkovšek Franciška iz Idrije.
Merlak Rozalija iz Idrije.
Troha Marija iz Idrije.

Dobro so se učile:
Guten Fortgang haben gemacht:

Bogataj Johana iz Idrije.	Moravec Ana iz Idrije.
Božič Marija iz Čubra.	Pahar Amalija iz Idrije.
Eržen Franciška iz Idrije.	Pavšič Antonija ml. iz Idrije.
Kolenec Franciška iz Idrije.	Pavšič Antonija st. iz Idrije.
Kos Marija iz Idrije.	Pelhan Marija iz Idrije.
Kosmač Pavlina iz Idrije.	Petrič Marija iz Idrije.
Kovač Terezija iz Idrije.	Steinšek Terezija iz Tersta.
Kunstel Marija iz Idrije.	Treven Marija iz Idrije.
Logar Marija iz Idrije.	Vončina Marija st. iz Idrije.

Slabejše so se učile:
Mittelmäßigen Fortgang haben gemacht:

Alič Jozefa iz Idrije.	Grilec Gabriela iz Idrije.
Božič Amalija iz Idrije.	Jereb Jozefa iz Idrije.
Božič Katarina iz Idrije.	Kosmač Franciška iz Idrije.
Čuk Franciška iz Idrije.	Kosmač Marija iz Idrije.
Čuk Marija iz Idrije.	Logar Franciška iz Idrije.
Erzeršek Marjana iz Idrije.	Logar Johana iz Idrije.
Ferjancič Ana iz Idrije.	Močnik Marija iz Idrije.

Moravec Johana iz Idrije.	Število } 58
Mrak Marija iz Idrije.	
Poljanec Marija iz Idrije.	Vverstene niso bile } 3
Rejec Antonija iz Idrije.	
Repar Johana iz Idrije.	Vkup } 61.
Svetličič Franciška iz Idrije.	
Tratnik Franciška iz Idrije.	

I. razred. — I. Klasse.

Prav dobro so se učile:
Sehr guten Fortgang haben gemacht:

Sedej Apolonija iz Idrije.
Lapajne Antonija iz Idrije.
Kobal Marija iz Idrije.
Velikajne Marija iz Idrije.
Logar Marija iz Idrije.
Erjavec Franciška iz Idrije.
Kobal Apolonija iz Idrije.
Rejec Terezija iz Idrije.
Kogej Marija iz Idrije.
Modrijan Franciška iz Idrije.
Jereb Franciška iz Idrije.
Mlinaršič Antonija iz Idrije.
Onderka Klara iz Idrije.
Carl Johana iz Idrije.
Seljak Marija iz Idrije.
Tušar Johana iz Idrije.
Mahorič Mariana iz Idrije.
Sternad Marija iz Idrije.
Likar Katarina iz Idrije.
Šinkovec Franciška iz Idrije.
Stergulec Marija iz Idrije.
Vončina Ana iz Idrije.
Albrecht Marija od Fare pri Idriji.

Dobro so se učile:
Guten Fortgang haben gemacht:

Božič Marija iz Idrije.	Kokelj Marija od Fare pri Idriji.
Brus Franciška iz Idrije.	Logar Ana iz Idrije.
Češnik Franciška iz Slavine.	Petrič Amalija iz Idrije.
Ferjančič Franciška iz Idrije.	Petschirer Antonija iz Idrije.
Gruden Terezija iz Idrije.	Tratnik Antonija iz Idrije.
Kamenšek Franciška od Fare pri Idriji.	Zelenec Antonija iz Idrije.
Kobal Franciška od Fare pri Idriji.	Zelenec Marija iz Idrije.
Kogej Alojzija iz Idrije.	

**Slabejše so se učile:
Mittelmäßigen Fortgang haben gemacht:**

Bogataj Johana iz Idrije.	Stajar Antonija iz Idrije.	
Jurman Johana iz Idrije.	Steiner Marija iz Postojne.	
Kavčič Ana iz Idrije.	Vidmar Marija iz Idrije.	
Kodar Marija iz Idrije.	Zagoda Johana iz Idrije.	
Kokelj Terezija od Fare pri Idriji.		Število {
Logar Franciška iz Idrije.		Zahl } 52
Modrijan Jozefa iz Idrije.		
Močnik Ana iz Idrije.		Vverstene niso bile } 2
Pivek Johana iz Idrije.		Unklassifizirt blieben }
Slokar Johana iz Idrije.		Vkup {
		Zusammen } 54.

**V dekliški obertnijski šoli so bile izverstne:
In der Mädchen-Industrieschule haben sich ausgezeichnet:**

Puntschuh Franciška iz Idrije.
Delkot Marija iz Sezane.
Baumacher Marija iz Idrije.
Rupnik Marija iz Idrije.
Žust Terezija iz Idrije.
Kosmač Ludmila iz Idrije.
Lapajne Franciška iz Idrije.
Blažič Katarina iz Idrije.
Jurman Marija iz Idrije.
Zelenec Jozefa iz Idrije.
Kavčič Marija st. iz Idrije.
Černalogar Franciška iz Idrije.
Sežun Johana iz Idrije.
Likar Marija str. iz Idrije.
Kodar Franciška iz Idrije.
Rupnik Amalija iz Vipave.
Tratnik Johana iz Idrije.
Podobnik Jera iz Idrije.
Lapajne Uršula iz Idrije.
Podobnik Katarina iz Idrije.
Majnik Marija iz Idrije.
Čeferin Katarina iz Idrije.
Lapajne Cecilija iz Idrije.
Šinkovec Marija st. iz Idrije.
Brus Marija iz Idrije.
Erjavec Marija iz Idrije.
Jezeršek Marija s Trate.

**Dobro so napredovale:
Guten Fortgang haben gemacht:**

Arigler Marija iz Idrije.	Mahorič Franciška iz Idrije.
Birtič Johana iz Ljubljane.	Makuc Antonija iz Idrije.
Božič Franciška iz Idrije.	Merlak Marija iz Idrije.
Božič Amalija iz Idrije.	Merlak Rozalija iz Idrije.
Božič Marija iz Čubra.	Mihevec Marija iz Idrije.
Carl Johana iz Idrije.	Mlinaršič Antonija iz Idrije.
Čuk Johana iz Idrije.	Moravec Ana iz Idrije.
Feigel Franciška iz Idrije.	Mrak Marija iz Idrije.
Ferjančič Marija iz Idrije.	Novak Marija iz Idrije.
Ferjančič Katarina iz Idrije.	Ozimek Alojzija iz Idrije.
Fortunat Alojzija iz Radaboja.	Pahar Ana iz Idrije.
Gulič Karolina iz Sežane.	Pahar Marija iz Idrije.
Gregorač Ana iz Idrije.	Petrič Ana iz Idrije.
Grilec Gabriela iz Idrije.	Pislar Katarina iz Idrije.
Harmel Franciška iz Idrije.	Pozenel Johana iz Idrije.
Harmel Leopoldina iz Idrije.	Pušar Franciška iz Idrije.
Ipavec Johana iz Idrije.	Rejec Antonija iz Idrije.
Jereb Jozefa iz Idrije.	Seljak Marija iz Idrije.
Jereb Marija iz Idrije.	Steinšek Terezija iz Tersta.
Jurman Franciška iz Idrije.	Sternad Franciška iz Idrije.
Kavčič Antonija iz Idrije.	Svetličič Johana iz Idrije.
Kogej Terezija iz Idrije.	Šinkovec Antonija iz Idrije.
Kolenec Franciška iz Idrije.	Šinkovec Marija ml. iz Idrije.
Kos Marija iz Idrije.	Škerlan Marija iz Idrije.
Kosmač Antonija iz Idrije.	Treven Marija iz Idrije.
Kosmač Pavlina iz Idrije.	Treven Johana iz Idrije.
Kunstel Jozefa iz Idrije.	Troha Marija st. iz Idrije.
Lapajne Antonija iz Idrije.	Vidic Leopoldina iz Idrije.
Likar Marija ml. iz Jeličnega verha.	Vončina Marija ml. iz Idrije.
Likar Terezija od Fare pri Idriji.	Vončina Marija st. od Fare pri Idriji.
Logar Antonija iz Idrije.	Zakrajšek Ana iz Idrije.
Logar Johana iz Idrije.	

Slabeje jih je napredovalo }
Mittelmäßigen Fortgang haben gemacht }⁴¹
 Stevilo }
 Zahl } 131.

**V petji so se posebno odlikovali:
Im Gefange haben sich besonders hervorgethan:**

IV. razred: — IV. Klasse:

Čuk Julij.
 Gašpirec Ferdinand.
 Lavrič Karol.

Rebek Anton.
Tomšič Anton.
Vadnu Viktor.

Čuk Johana.
Likar Marija Johana.
Novak Marija.
Tušar Franciška.

III. razred: — III. Klasse:

Božič Rafael.
Knap Jožef.
Pertot Jožef.
Premru Janez.
Treven Franc.
Zenkovič Aleksander.
Žigon Jožef.

Dolinar Marija.
Likar Jozefa.
Majnik Terezija.
Mihevec Johana.
Tavzes Johana.
Gulič Karolina.

II. razred: — II. Klasse:

Carl Alojzi.
Petrič Valentin.
Rovtar Franc.

Bogataj Johana.
Božič Marija.
Kosmač Antonija.
Logar Marija.
Logar Johana st.

V nedeljski risalni šoli so izverstno napredovali:
In der Sonntagszeichenschule haben vorzügliche Fortschritte
gemacht:

Feigel Janez, gozdavski učenec iz Idrije.
Burnik Jožef, rudar iz Idrije.
Kenda Franc, rudar iz Idrije.

Iz vsakdanje risalne šole zaslužijo očitno pohvalo:
Aus der Alltags-Zeichenschule verdienen öffentliches Lob:

Glovacki Feliks.
Lavrič Karol.

Vadnu Viktor.
 Vončina Franc P.
 Žigur Maks.

Pohvaljenci v telovadbi:
Belobte im Turnen:

IV. razred: — IV. Klasse:

Belk Jožef.
 Bonča Janez de Deo.
 Habe Janez.
 Poženeš Franc.
 Uršič Janez.
 Vadnu Viktor.
 Vončina Franc Seraf.
 Vončina Luka.
 Žigur Maks.

III. razred: — III. Klasse:

Božič Alojzi.
 Eržen Anton.
 Likar Janez.
 Repar Franc.

Pohvaljeni v godbi:
Belobte in der Musik:

Hettmer Karol.
 Švara Franc.

Hladnik Leopold.
 Treven Franc.

Pohvaljeni v sadjoreji:
Belobte in der Obstbaumzucht:

Premru Janez.
 Leskovec Anton.
 Gabrovšek Anton.
 Velikajne Tomaž.

V šoli o praznikih so izvrstno napredovali:
In der Wiederholungsschule haben Vorzügliches geleistet:

I. razred: — I. Klasse:

Lukežič Franc iz Idrije.

Škvarč Jožef iz Šturje.

Mahorič Johana iz Idrije.

Vidmar Antonija iz Idrije.

II. razred: — II. Klasse:

Baumacher Marija iz Idrije.

Podobnik Katarina iz Idrije.

Šinkovec Marija iz Idrije.

Černalogar Marija iz Idrije.

Lapajne Franciška iz Idrije.

Zelenec Jozefa iz Idrije.

Likar Marija iz Idrije.

Pišlar Jozefa iz Idrije.

